

„Muzsikáló Sopron” című rádióműsorban folytatott kerekasztal-beszélgetés egyik szereplője volt Szigeti István műsorvezető, Venesz Ernő, Horváth Zoltánné, Kovács Sándor, Dárdai Árpád és Orbán Aladár társaságában. A város zenei múltjáról, akkori helyzetéről, jövőképéről beszélgettek. Lomoschitz Pál a társaságban a „legrégebb soproni” jogán – „ami nem érdem, csak tény” – mondta el véleményét, személyes élményeit is megemlítve.

1995-ben gyémánt diplomát vett át Lantos István rektortól, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola (Egyetem) évnytíjában. 1996 decemberében Sopron Megyei Jogú Város Közgyűlése Sopron Kultúrájáért (Pro Cultura Sopron) elismerésben részesítette a város zenei hagyományainak folytatásában, értékeinek gazdagításában kifejtett közel négy évtizedes, fáradhatatlan, magas színvonalú művészi tevékenységéért. Ebből az alkalomból a rá olyannyira jellemző egyszerűséggel, de sejtelmes-huncut mosollyal jegyezte meg a Kisalföld munkatársának: „A munkám volt a hobbim, és még fizettek is érte.” 2000 tavaszán a Vasárnapi Muzsika című sorozatot köszöntötte sok évtizedes élettapasztalattal, életbölcsséggel. „Elszalad mellettünk az élet, még mielőtt észlelhettünk, mennyi szépet is visz magával, belekóstolhattunk volna gazdag szépségtárába. Az eluralkodott anyagi élet szemlélet meggátol ebben. Lopja az időnk a szép, az életet gazdagító elől, s mire feleszmélünk, elfáradtunk, megrokkantunk annak befogadására is.” – írta némi keserőséggel. 2001-ben 90. életévén túl a vasdiploma következett. 2004 decemberében, immáron 94 évesen, teljes szellemi frissességben (bár évek óta nehéz járással, romló hallással) a Liszt Ferenc Szimfonikus Zenekar 175 éves fennállása alkalmából rendezett díszhangversenyen őt is emléklappal tisztelték meg.

Egyszer, 1989-ben azt mondta Horváth József igazgató-karmesterre emlékezve: „Hivatalos elismerésben alig részesült. Közvetlen felettesei nem értékelték, talán nem is tudták értékelni, mit is tett ő Sopron zenekultúrájáért.” Akkor ő Horváth Józsefről beszélt. Én most őrá gondolok. Talán „Pro Urbe Sopron”-t, vagy díszpolgári címet is kaphatott volna...

2007. LXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC

---

205 SOPRONI KÖNYVESPOLC

2007. LXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Kiss Jenő: Varga Józsefné Horváth Mária: Történeti személynevek a Rábaközéből (1690–1895) Győr: VH Famulus BT, 2006. 255 o.

**Kiss Jenő: Varga Józsefné Horváth Mária:
Történeti személynevek a Rábaközéből (1690–1895)
Győr: VH Famulus BT, 2006. 255 o.**

A történeti Sopron megyében Sopron városának és egyik neves tájegységének, a Rába-köznek a nyelvtudományi feldolgozottsága országos szemmel nézve is jó. E téren szerzett érdemei miatt föltétlenül említendőnek tartom Mollay Károlyt, aki tudós kutatóként, jeles szerzőként, a Soproni Szemle főszerkesztőjeként közvetlenül is sokat tett Sopron nyelvi múltjának a kutatásáért, de azért is, hogy a megyében folyjanak nyelvészeti vizsgálatok. Mollaynak kutatói alapelve volt, hogy a helytörténet látóköréből nem hiányozhat a nyelvre való figyelés, a nyelv sokoldalú tanúságtételének, a nyelvtudomány vonatkozó eredményeinek a hasznosítása, illetőleg fordítva is: a nyelvben azt is kereste,

mit vall egy-egy adat, egy-egy név vagy szöveg a közösségekről, kapcsolataikról, s a múltról. Hangsúlyoznunk érdemes: a kutatói ars poetica, amely Mollaynak mindvégig meggyőződéssel vallott elve volt, maradéktalanul érvényes ma is.

Rábaköz a tulajdonnevek vizsgálata szempontjából egy tekintetben bizonyosan kivételes helyzetben van. Ugyanis egyik Árpád-kori településének, Mihályinak a lakosait (néhány kivételt nem tekintve) név szerint említi egy 1198-as okirat. Ebből következtethetünk a tájegység többi települése akkori, tehát több mint 800 évvel ezelőtti lakóinak az elnevezéstípusaira is. Az ismertetendő könyvben vizsgált korszak persze messze esik a 12. századtól. A két kor közötti egyik lényeges különbség az, hogy az Árpád-korban még nem voltak, a vizsgált időszakban viszont voltak már családnevek a magyarban. Tudvalevő az is, hogy a tulajdonnevek eredetileg konkrét jelentésűek voltak, azaz a megnevezett személyről, népről, tájról, folyóról, tóról, stb. valamely – az elnevezőktől jellemzőnek, fontosnak tartott – tulajdonságot jelöltek. A nevek eredetének megfejtése, a névjelentések vallatása fontos forrása a történettudományi szemléletű kutatásoknak. Egyebek mellett ezért is figyelemre méltó Varga Józsefné munkája.

Mi vár az olvasóra ebben a könyvben? Sok régi személynév több szempontú feldolgozásban és csoportosításban, informatív táblázatok és százalékszámítások, következtetések, feltárt összefüggések, számos helytörténeti érdekű adat. Rövidebben: Felső-Rábaköz írásos forrásokban föllelhető s 1690-től 1895-ig adathozható személynévei és elemzésük. Tájékoztatásul néhány adat: 26 rábaközi település (Babót, Beled, Bogyszló, Cirák, Dénesfa, Edve, Garta, Gyóró, Himod, Hövej, Jobaháza, Kapuvár, Kisfalud, Magyarkeresztúr, Mihályi, Osló, Páli, Potyond, Rábakecöl, Rábatamási, Szárföld, Vadosfa, Vásárosfalva, Veszvény, Vica, Vitnyéd) sok ezer lakosának több ezer család-, kereszt-, ragadvány- és becenevéről kapunk részletes tájékoztatást. Ezt a hatalmas névanyagot a szerző régi anyakönyvekből, az 1715-ös, 1728-as, 1754-es, 1828-as és 1850-es népességösszeírásokból, a 19. század utolsó évtizedeinek a családneveit pedig 206 szülési anyakönyvekből gyűjtötte össze. Pontos lajstromok tájékoztatják az olvasót arról, hogy az említett összeírásokban falvanként hány család szerepel, hány családnévvel, s milyen az egyes nevek gyakorisága. Azaz demográfiai adatokhoz kapcsolva jelennek meg a névtani információk. Betűrendes, gyakoriság szerinti csoportosításban olvashatjuk a 18. és a 19. századi családneveket (755, ill. 1090 családnévet). Megtudjuk például, hogy a leggyakoribb családnevek a következők voltak: a 18. században: *Németh, Varga, Horváth, Takács, Szabó*, a 19. században: *Horváth, Varga, Németh, Nagy, Kovács*. Szó van a családnevek eredetéről is (ez a migráció és a településtörténet szempontjából is fontos). A 18. század végén a családfők 94,2%-a magyar nevet viselt a szerző megállapítása szerint. A szerző a kötelező óvatossággal kezeli a népnévi eredetű családneveket, s nem esik abba a gyakori hibába, hogy minden *Horváth* vagy *Németh* családnév mögött horvát és német nyelvű, illetve származású személyeket lásson. Tanulságos, igen érdekes a családnevek jelentéstani elemzése: a legtöbb helynévből alakult, s mint ilyen a valahonnan való származást jelöli (*Kisfaludi*), sok a személynévi eredetű is (*Mikó, Sandi, Simon*), kevesebb a foglalkozás (*Csizmadia, Hanyórzó, Kovács, Molnár*) és a valamely emberi tulajdonság alapján létrejött családnév (*Fekete, Fijas, Gőgös, Nagy*). A további 11 csoportba tartozó nevek aránya együtt sem éri el a 18%-ot. A névmagyarosítással, a ragadványnevekkel is külön fejezet foglalkozik. A keresztneveket a családnevekhez hasonló alaposítással vizsgálja a szerző: 31 629 történeti adatról van szó, s ezt a nagy mennyiséget 115 férfi és 89 női név alkotja. A legdivatosabb női nevek a vizsgált két évszázadban a *Katalin, Erzsébet, Anna, Éva, Julianna*, a férfinevek közül pedig a *János, István, József, Mihály, György*. Külön figyelemre méltó a felekezeti (római katolikus, evangélikus és izraelita) különbségek bemutatása, a többemű keresztnevekről és a becenevekről szóló fejezet.

Megjegyzem: jó lett volna jobb minőségű, jobban olvasható térképmelléleteket adni, illetőleg a helytörténet igényei miatt helynévi mutatót kellett volna készíteni (ha valakit egy meghatározott falu nevei érdekelnék, akkor az illetőnek magának kell végigböngésznie az egész könyvet, hogy a keresett

információkhoz jusson). Talán lesz mód arra, hogy világhálón a falvakra lebontott s időbeli sorrendbe állított névösszeállítás is megjelenjen.

A szerző, aki oslinak vallja magát, azaz rábaközi, a lokálpatrióta vonzalmával és a szakember objektivitásával dolgozta föl nagy anyagát. Alapos, gondosan készített munkával van dolgunk, amelyben a szerző több szempontú nyelvészeti elemzést ad a szóban forgó nevekről. Újdonság ez, hiszen ez az első részletes rábaközi történeti névtani monográfia. Mint ilyen bizonyosan sok érdekes adatot, megállapítást, következtetést ad mindazoknak, akiket Rábaköz társadalom- és művelődéstörténete, a személynevekből kihámozható nem nyelvészeti tanulságok (például a településtörténetiek, a névadás divatját meghatározó s a felekezeti hovatartozással összefüggők, eredetileg nem magyar nyelvű családok megjelenése és hasonló kérdések) érdekelnek. Hasznos segítség lesz azoknak, akik a kutatásba bevont rábaközi falvak bármelyikének a történetét kívánják feldolgozni. S remélem, a tanárok (az anyanyelvi órákat tartók elsősorban!) is megismerkednek vele, s fölhasználják a könyvben írottakat a tanórák színesítésére, tanítványaik szülőföldhöz való pozitív viszonyának a megerősítésére. Remélem azt is, hogy a szerző folytatja rábaközi névtani kutatásait: az 1895 utáni időszak is feldolgozóra vár!

2007. LXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Gyulai Éva: Bél Mátyás: Sopron Vármegye leírása II–III.

207 Gyulai Éva: Bél Mátyás: Sopron Vármegye leírása II–III.

Descriptio Comitatus Sempronensis II–III.

Sopron Város Történeti Forrásai

C sorozat, 3–4. kötet.

Soproni Levéltár, Sopron, 2006.

Öt évet kellett várni, hogy Bél Mátyás Sopron vármegyéje teljes egészében napvilágot lásson, azután, hogy 2001-ben a nagy vállalkozás első kötete megjelent (Bél Mátyás: Sopron Vármegye leírása I. Szerk.: Kincses Katalin Mária. A latin szöveg gondozása és fordítása: Déri Balázs, Földváry Miklós, Tóth Gergely. Német fordítás: Tuza Csilla. Sopron Város Történeti Forrásai C sorozat 2. kötet. Soproni Levéltár, Sopron, 2001). A II. és III. kötet közreműködői: a latin szöveget gondozta és fordította, a szövegkritikai jegyzeteket készítette: Tóth Gergely, szerkesztette, a mutatókat és a tárgyi jegyzeteket készítette: Kincses Katalin Mária, német fordítás: Tuza Csilla, sorozatszerkesztő: Szende Katalin és Turbuly Éva.

Az első és a két most ismertető két kötet megjelenése között eltelt öt év nem kevés idő. Az újabb kötetek hívója miatt azonban megéri a fáradságot, hogy a régi kötetet előkeressük, s az újabbakat mellé tegyük, feltéve, ha nem könyvtárosok vagyunk, a bibliotékákban ugyanis csak a katalóguscédulán, illetve az adatbázisban kerülhet egymás mellé a feltűnően ízléses, már címlapjával is a tudományos igényt megelőlegező három kötet (az egyre ritkuló szabadpolcokon természetesen „foghatják egymás kezét” a könyvtárakban is). Csak remélhetjük, hogy együtt is árusítják az I.–III. kötetet.

Ha nem tévedünk el a soproni forráskiadások C sorozatának 3–4., azaz a Bél-kiadás II–III. kötetének bibliográfiai útvesztőjében, ritka kincsre találunk Sopron vármegye 18. századi (a század első harmadára tehető) leírásának folytatásában. Az I. kötet a Bél-kéziratok közül a legteljesebbnek és a pozsonyi tudós émemdációi miatt vitán felül autentikusnak tekintett 168 oldalas (*Hist. I. vv*-jelezetű esztergomi) kézirat alapján készült, és Sopron vármegye természet- és gazdaságföldrajzi leírását (az ún. *Generalis*, vagyis Általános részt), illetve Sopron-fejezetét tartalmazta. Ennek folytatásaként a